

Journal of Economy Culture and Society

ISSN: 2602-2656 / E-ISSN: 2645-8772

Derleme Makalesi / Review Article

Çocuk Yoksulluğuna Sosyolojik Bakış: Eleştirel Bir Literatür Değerlendirmesi

Sociological Perspective on Child Poverty: A Critical Literature Review

Fazilet DALFİDAN¹

*Bu çalışma "Çocukların Yoksullukla Başetme Stratejilerinin Yeni Çocukluk Sosyolojisi Bağlamında İncelenmesi: İstanbul Örneği" adlı doktora tez çalışmasında yapılan literatür taramasının genişletilmiş ve yeniden yorumlanmış halidir.

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi/Sosyoloji Bölümü,
Çanakkale, Türkiye

ORCID: F. D. 0000-0002-1129-6164

Corresponding author:

Fazilet DALFİDAN,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,
Çanakkale, Türkiye
E-mail: fazilet1988@gmail.com;
faziletaldafidan@comu.edu.tr

Submitted: 28.01.2020

Revision Requested: 15.04.2020

Last Revision Received: 23.04.2020

Accepted: 19.05.2020

Published Online: 01.09.2020

Citation: Dalfidan, F. (2020). Çocuk yoksulluğuna sosyolojik bakış: Eleştirel bir literatür değerlendirmesi. *Journal of Economy Culture and Society*, 62, 397-414.
<https://doi.org/10.26650/JECS2020-0005>

Öz

Bu makalenin sorunsalı sosyolojinin çocuk yoksulluğuna nasıl ve nereden baktığını, diğer bir ifadeyle sorunu ortaya koyuş tarzını anlamaktır. Bunun için alanda hangi yaklaşımların benimsendiği ve hangi temalara yoğunlaşıldığı incelenerek çocuk yoksulluğuna sosyolojik bakışın temel unsurları ve genel karakteri ortaya çıkarılmakta ve literatürdeki eksiklikler, sınırlılıklar, önyargılar tartışılmaktadır. Makalede eleştirel literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Yapısal yaklaşım ve fenomenolojik yaklaşım olmak üzere iki yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlardan hareketle bazı sonuçlara ulaşılmıştır: Aile yapısı, ırk/etnisite, mekan/muhit, toplumsal cinsiyet, sosyal harcama/destek uygulamaları gibi etmenlere odaklanan yapısal yaklaşımda çocuk-odaklı araştırma yaklaşımı eksiktir. Ön plana çıkan bir tema olan çocuk bakımında toplumsal cinsiyet boyutunun özellikle dikkate alınması gerekmektedir. Gerek metodolojik sınırlılık ve kısıt – çocuklara-özü istatistiksel veri üretiminin yetersiz olması – gerek sosyal politikanın çocuk yoksulluğunun ayrılmaz bir boyutu olması bakımından sosyal politika alanı ile kurulan ilişkinin niteliği literatür için önem taşımaktadır. Son olarak, Türkiye'deki literatürde istatistiksel veri üretimindeki kısıt ve sınırlılıktan dolayı yapısal yaklaşımı benimseyen makro-yönelimli çalışmaların neredeyse yok denecek kadar az olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, çocuk yoksulluğu, literatür, yapısal yaklaşım, fenomenolojik yaklaşım

ABSTRACT

The objective of this article is to comprehend how and from which perspective sociology focuses on child poverty and to explore the way it poses the problem. In this context, the article reveals the main contents and general character of sociological perspectives on child poverty and discusses the deficiencies, limitations, and prejudices of the literature through an investigation into which approaches are adopted and which themes are focused on. A critical literature review method was used in the article. Two approaches emerged: the structural and phenomenological approaches. Based on these approaches, some results were obtained.

These were that, within the structural approach, a child-oriented research approach is lacking since the focus is on such factors as family structure, race/ethnicity, space/neighbourhood, gender, social expenditures/support applications. The gender dimension particularly needs to be considered as a prominent theme in childcare. The quality of the relationship with the social policy field is significant for the literature in terms of both social policy as an integral dimension of child poverty as well as methodological limitation and constraint- lack of child-specific statistical data production. Finally, our research concluded that the number of macro-oriented studies that have adopted a structural approach was not high because of the limitation and constraint of statistical data production in the literature in Turkey.

Keywords: Sociology, child poverty, literature, structural approach, phenomenological approach

EXTENDED ABSTRACT

Child poverty has started to draw attention and has been investigated in sociology since the 1990s. There are a number of dynamics that might help articulate the increasing interest in child poverty. These are the approval of the United Nations Convention on the Rights of the Child in 1989, consideration of children as a social category, and high child poverty rates. The objective of this article is to comprehend how and from which perspective sociology focuses on child poverty and to explore the way it poses the problem differently from such disciplines as economics, social policy, psychology and anthropology. This requires taking a look at sociology's way of thinking on the matter – conceptual tools, research methods and questioning ways. Based on this argument, through an examination of which approaches are adopted and which themes are focused on in the field, the basic elements and general character of a sociological view on child poverty were revealed and the deficiencies, limitations and prejudices in the literature were discussed. Thus, the aim of the study was to trace the reflections of a rights-oriented approach to children and to examine the arguments that consider children as a unit of analysis and social actors in the sociology literature. The aim of this literature review is to make a critical comparison rather than present a summary and description of the current literature. Based on classifications that emerged on the basis of significant themes and approaches, in the discussion section, the literature was critically evaluated within the frame of limitations, deficiencies and prejudices from a holistic view.

The literature on child poverty in sociology was classified on the basis of prominent themes and approaches adopted in different studies. The literature includes themes within the framework of two main approaches – the structural approach and the phenomenological approach – and focuses on such themes as well-being, inequality, child care, daily life, social exclusion, child labour, juvenile delinquency, and street children. While the structural approach is mostly adopted in macro-oriented studies using quantitative methods, the phenomenological approach is mostly encountered in micro-oriented studies using qualitative methods. The structural approach has developed as an outcome of the multidimensional approach, which includes material indicators such as income and consumption as well as deprivations in social sphere. This approach reveals multidimensional analyses by considering structural factors that determine child poverty such as employment, family structure, race/ethnicity, space/neighbourhood, gender, social policy. These factors are added to each other in some studies. The phenomenological approach analyses the multidimensional social aspects of the effects and consequences of child poverty on children. In these studies, in which qualitative methods are mostly used, themes such as daily life, child labour, juvenile delinquency, and street children stand out. When compared with the structural approach, they focus more on children through the consideration of children's experiences of poverty as well as their viewpoints.

These studies in the sociology literature provide an insight into child poverty. They show a general acceptance that poverty as a social problem is experienced by children even more deeply than adults.

The literature also reveals a recognition of children as social subjects, but this recognition is partial and relative. Moreover, looking at the prominent approaches and methods used in different studies as a whole, it is obvious that a child-based approach is lacking. Children are regarded as the social subjects of the problem, but they are mostly neglected when it comes to methodology. This lack of a child-focused approach comes to the forefront especially in the structural approach. In these studies, in which quantitative methods are mostly used, since factors such as family structure, space/neighbourhood, race/ethnicity are taken into account, general population and settlement statistics are used instead of child-specific statistics. It seems that child poverty is clearly associated with women's poverty and that both add to the other. Although the gender aspect of child poverty is significant, in studies investigating the theme of childcare, the focus shifts to women instead of children. Thus, women's poverty comes to the forefront more than child poverty. Looking at studies in which the structural approach is adopted, it seems that space/neighbourhood and race/ethnicity are intertwined and examined in relation to each other. This is more common in studies using qualitative methods rather than studies using quantitative methods. In this preference, besides the sociological research tradition, it can be said that opportunities in the production of statistical data are particularly determinative. A consideration of the literature in Turkey reveals that the limitations and constraints in this area are clearly evident; they even affect the determination of the research method, as if the two were inseparable. In our country, the limitations and constraints in the production of statistical data lead to studies that use more qualitative methods. Social policy, which is one of the primary areas that examines child poverty, is added as a context to sociological studies in terms of both methodological constraints and representing a significant dimension of the phenomenon in studies conducted in the field of sociology.

1. Giriş

Çocuk yoksulluğu sosyal politika ve iktisat başta olmak üzere, sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi disiplinler tarafından incelenen bir konu ve toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk yoksulluğunun sosyoloji literatüründeki yerinin sosyal politika ve iktisat alanları ile karşılaştırıldığında çeperde kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum sosyolojide çocuğun statüsü ve çocukluğa sosyolojik bakışın bir çıktısıdır. Zira sosyoloji alanındaki yoksulluk çalışmaları çocuklar çoğunlukla dikkate alınmamıştır. Yine de 20.yy.'ın başında ve ortalarında birtakım istisnalar bulunmaktadır. İngiltere'de yoksulluk çalışmalarında çocukların yaşadığı yoksulluk nadiren dikkate alınmış ve somut olarak istatistiklere yansıtılmıştır. Charles Booth'un (1904) *Life and Labour of the People in London* adlı 17 ciltten oluşan sosyolojik çalışmasının ilk serisi olan *Poverty*, Benjamin Seebohm Rowntree'nin (1942) *Poverty and Progress: A Second Social Survey of York* adlı çalışması, Brian Abel-Smith ve Peter Townsend'in (1965) *The Poor and The Poorest* adlı çalışmaları gibi birtakım araştırmalar çocuk yoksulluğunun dinamikleri ve sonuçları ile ilgili istatistiksel veriler sunmaktadır (Ridge, 2002).

Bununla birlikte 1990'lardan itibaren çocuk yoksulluğu sosyolojide tarihsel süreçteki seyrine göre görece daha fazla dikkat çekmeye ve incelenmeye başlamıştır. Çocuk yoksulluğuna yönelik bu ilgiyi belirleyen birtakım dinamikler bulunmaktadır. Bunlar 1989'da *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*'nin kabulü, çocukların toplumsal kategori olarak görülmesi ve yüksek çocuk yoksulluk oranlarıdır. Bourdillion'a (2012, s. 3) göre çocuk yoksulluğuna ilgi çocukların haklarına ilgi ile yakından ilişkilidir. Zira çocuklar sosyalleşmenin nesnelere veya tehdit/tehlike olarak algılanmak yerine Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yarattığı toplumsal ve politik iklimle birlikte artık toplumsal özneler ve aktörler olarak görülmeye başlamıştır. Dolayısıyla çocukların toplumsal ve resmi statüsünde ortaya çıkan bu değişime, onların sorunlarının diğer bir ifadeyle toplumsal sorunların bir parçası olduklarının kabulüne ve onaylanmasına yol açmıştır. Öztürk'e (2008, s. 18) göre çocukların giderek yetişkinlerden bağımsızlaşan, kendine özgü ihtiyaçları bulunan özel bir toplumsal kategori olarak görüldüğü bu yeni çocukluk anlayışı yoksulluğun çocukluk dönemi özelinde incelenmesine, dolayısıyla çocuk yoksulluğu kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Gelişmiş ülkelerde çocuk yoksulluğu oranlarının yüksek olması bu alandaki araştırmaların artmasında etkili olmuştur (Metin, 2015, s. 169). Yoksullukla mücadelede diğer demografik gruplarda (yaşlılarda ve yetişkinlerde) başarı sağlanırken, pek çok ülkede çocuk yoksulluğunun azaltılmasında başarısız olunmuştur (Dayıoğlu, 2007, s. 83—84). Yaşlılar arasında yoksulluğun azaltılması savaş sonrası refah devletlerinin büyük başarı hikayelerinden biri iken, son 20 yılda endüstrileşmiş birçok ülkede (OECD ülkelerinde) 1980'lerde ve 1990'ların başlarında çocuk yoksulluğunun yeniden ortaya çıktığı ve görece yoksulluk içinde yaşayan çocukların oranının arttığı görülmektedir (Bradbury ve Jantti, 1999, s. 2; Ridge, 2002, s. 19; Metin, 2015, s. 169). 1989'da UNICEF'in '*Dünya Çocuklarının Durumu (State of the World's Children)*' adlı raporunda uluslararası ekonomi ve çocukların yaşamı arasındaki ilişkiyi sorgulamış ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik krizin bedelini en çok çocukların ödediğini ileri sürmüştür (Qvortrup, 1997, s. 92). Yoksulluğun çocuklar üzerindeki etkilerinin daha derin veya şiddetli oluşu; ayrıca çocukların yoksulluğu algılayışının yetişkinlerden farklı oluşu çocuk yoksulluğunun ayrı inceleme alanı olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır (Metin, 2015, s. 167—168; Gürses, 2013, s. 371). Yukarıda bahsedilen toplumsal, ekonomik, tarihsel ve politik dinamikler çocuk yoksulluğunun diğer disiplinlerle birlikte belirgin olmamakla birlikte zamanla sosyolojide tartışılmasına yol açmıştır.

Çocuk yoksulluğunun nasıl tanımlanabileceği hususunda çoğunlukla Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (*United Nations International Children's Emergency Fund-UNICEF*)

tanımlaması ön plana çıkmaktadır. Çocuklar yoksulluğu çok boyutlu (zihinsel, fiziksel ve duygusal) olarak yaşadıklarından dolayı çocuk yoksulluğu tanımlamasını düşük hane halkı geliri veya düşük tüketim düzeyi gibi geleneksel kavramsallaştırmaların ötesinde genişletmek ve daha kapsamlı hale getirmek gerekmektedir (Unicef, 2004, s. 16). Bu bağlamda UNICEF ‘*Dünya Çocuklarının Durumu 2005 (The State of the World’s Children 2005)*’ adlı raporunda çocuk yoksulluğunun şöyle tanımlanmasını önermektedir:

“Yoksulluk içinde yaşayan çocuklar yaşama, büyüme ve gelişmeleri açısından gerekli maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun biçimde yaşamakta, böylece haklarından yararlanamamakta potansiyellerini tam olarak gerçekleştirememekte ve topluma tam ve eşit üyeler olarak katılmamaktadırlar” (Unicef, 2004, s. 18).

Bu literatür değerlendirmesinin sunduğu perspektiften hareketle, sosyolojik bir bakışla tanımlama yapmak gerekirse, çocuk yoksulluğu, çocukların yoksulluğu ihtiyaçların, kaynakların dağılımının ve toplumsal mekanların ayrılığından kaynakları olarak *yetişkinlerden* ve toplumsal cinsiyet, ırk/etnisite ve mekan/muhit gibi yapısal etmenlerin eklememesiyle *akranlarından* farklı; fakat aynı zamanda onlarla karşılıklı etkileşim içinde *-ilişkisel olarak-* deneyimlemesi sonucu ortaya çıkan görelî -çok boyutlu ve çeşitlenen- yoksunluk görünümünün toplamıdır.

Bu makalenin sorunsalı çocuk yoksulluğu üzerine çalışan iktisat, sosyal politika ve psikoloji, antropoloji gibi disiplinlerden farklı olarak sosyolojinin bu toplumsal soruna nasıl ve nereden baktığını, diğer bir ifadeyle sorunu ortaya koyuş tarzını anlamaktır. Bu sosyolojinin konu üzerine düşünme biçimine -kavramsal araçlarına, araştırma metotlarına ve soru sorma tarzlarına- bakmayı gerektirmektedir. Bu bakış toplumsal cinsiyet, ırk/etnisite, mekan/muhit gibi önemli sosyolojik yapısal etmenlerin olguya ilişkisi; konu ile ilgili sosyal bilim literatüründeki hangi kavramsal araçların (iyi olma hali, çocuk bakımı, eşitsizlik, toplumsal dışlanma vb.) ve araştırma metotlarının (çok boyutlu yaklaşım) sosyolojide kullanıldığı; çocuk yoksulluğunun çeşitlenen veya farklılaşan görünümünün neler olduğu hakkında tespitlerin yapılmasına olanak sağlamaktadır. Buradan hareketle, alanda hangi yaklaşımların benimsendiği ve hangi temalara yoğunlaşıldığı incelenerek çocuk yoksulluğuna sosyolojik bakışın temel unsurları ve genel karakteri ortaya çıkarılmakta; literatürdeki eksiklikler, sınırlılıklar ve önyargılar tartışılmaktadır. Böylece sosyal bilimlerde ayrı bir araştırma alanı olarak ortaya çıkan çocuk yoksulluğunun temel dinamikleri olan *çocuklara hak-odaklı yaklaşımın* ve *çocukların analiz birimi ve toplumsal aktörler olarak görülmesi* argümanlarının sosyoloji literatüründeki yansımalarının izini sürmek amaçlanmaktadır. Yapılan tespit ve yorumlamalarla ilgili literatüre yapılacak katkılarda ihtiyaçların neler olduğu hakkında bir bakış sunulmaya çalışılmıştır.

1.1. Çalışmanın Yöntemi

Bu literatür değerlendirmesi eleştirel bir yaklaşıma sahiptir. Eleştirel literatür değerlendirmesi betimsel olmanın ötesinde özgün ve analitiktir. O kaynakların doğru seçilmesine ve fikirlerin/araştırmaların eleştirel bir şekilde karşılaştırılmasına dayanmaktadır (Jesson ve Lacey, 2006, s. 142). Bu değerlendirme analitik ve sistematik bir karakter taşımaktadır, zira sosyal bilimlerin alanındaki ulusal ve uluslararası birtakım elektronik veri tabanları kullanılarak yürütülmüştür. Bunlar hem elektronik dergi, kitap hem tez veri tabanlarını kapsamaktadır. Temel olarak tezler için Proquest ve Yök Tez veritabanları, dergiler ve kitaplar için Web of Science, Jstor, Springer, Wiley, EbscoHost, Taylor & Francis, Tübitak-Ulakbim (Dergipark), Google Scholar gibi veri tabanları kullanılmıştır. Bu elektronik veri tabanlarında ‘çocuk yoksulluğu’, ‘sosyoloji’, ‘çocuk(lar)’, ‘çocukluk’, ‘yoksulluk’, ‘düşük gelir’ gibi anahtar kelimelerle aramalar gerçekleştirilmiştir. Aramalar netice-

sinde makale, kitap, tez, proje ve araştırma raporlarından oluşan bir literatür elde edilmiştir. İlgili literatürde tespit edilen çalışmalar gözden geçirilerek ele alınan temalar ve benimsenen yaklaşımlar temelinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma yapılırken kaynak türü (Türkçe/İngilizce) ve araştırma yöntemleri (nicel/nitel) dikkate alınmıştır. Kaynak türünü dikkate almak Türkçe literatürü İngilizce literatür ile karşılaştırarak farklılaştığı yönleri ortaya çıkarmaya imkân sağlamıştır. Araştırma yöntemlerini dikkate almak ise yaklaşımların sınıflandırılmasında yönlendirici ve belirleyici olmuştur. Bu değerlendirme aynı zamanda alandaki mevcut fikir ve araştırmaların eleştirel bir karşılaştırmasını yapmaktadır, zira mevcut literatürdeki bilginin özetlenmesi ve betimlenmesi dışında eleştirel bir yaklaşım benimsenmiştir. Literatürün eleştirel olarak değerlendirilmesi herhangi bir literatür çalışmasının en önemli bileşenidir (Merriam, 2013, s. 75). Eleştirel yaklaşım zemininde Jesson ve Lacey'in (2006, s. 140) ifade ettiği gibi literatürdeki sınırlılıklar, eksiklikler ve önyargılara işaret edilerek bir sentez yapılmıştır. Önemli temalar ve yaklaşımlar temelinde ortaya çıkan sınıflandırmadan hareketle, literatür tartışma kısmında bütüncül bir bakış açısıyla sınırlılıklar, eksiklikler ve önyargılar çerçevesinde eleştirel olarak değerlendirilmiştir. Böylelikle literatürün güçlü ve zayıf yönlerinin açığa çıkarılması yönünde bir adım atılmıştır (Merriam, 2013, s. 75). Ayrıca bu değerlendirmede Creswell'in (2016, s. 31) belirttiği gibi eleştirel ve bütünlendirici olması yanında literatür taramasının temalar arasında köprü kurucu ve merkezi sorunları tanımlayıcı bir şekilde yapılandırılmasına dikkat edilmiştir.

Bu makale analitik ve sistematik bir literatür taraması sonucunda ön plana çıkan temaları ve benimsenen yaklaşımları kapsayan sınıflandırma ve mevcut literatürdeki sınırlılıkların, eksikliklerin ve önyargıların tartışıldığı eleştirel değerlendirme olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.

2. Bulgular: Literatürün Sınıflandırılması

Sosyolojideki çocuk yoksulluğu literatürü, çalışmalarda ön plana çıkan temalar ve benimsenen yaklaşımlar temelinde sınıflandırılmıştır. Çalışmalar üzerinden bir değerlendirme yapıldığında, literatürün *yapısal yaklaşım* ve *fenomenolojik yaklaşım* olmak üzere 2 temel yaklaşım ve *iyi olma hali*, *eşitsizlik*, *çocuk bakımı*, *gündelik yaşam*, *toplumsal dışlanma*, *çocuk işçiliği*, *çocuk suçluluğu*, *sokak çocukları* gibi temalar çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Yapısal yaklaşım çoğunlukla nicel yöntemin kullanıldığı makro yönelimli çalışmalarda benimsenirken, fenomenolojik yaklaşım çoğunlukla nitel yöntemin kullanıldığı mikro yönelimli çalışmalarda karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte bazen kullanılan yöntem bakımından istisnai durumların ortaya çıktığını belirtmek gerekmektedir. Örneğin yapısal yaklaşımın benimsendiği çocuk bakımı çalışmalarında aynı zamanda nitel yöntemin kullanıldığı görülmüştür. Dolayısıyla herhangi bir yaklaşıma analitik ve kesin olarak salt belirli bir yöntemi atfetmek doğru bir değerlendirme olmayacaktır. Burada vurgulanan şey, yaklaşımların sıklıkla hangi yöntemle çalışır halde olduğunu göstermektir.

2.1. Yapısal Yaklaşım

Çocuk yoksulluğu literatüründe gelir-odaklı yaklaşım eleştirisi temelinde yapılan çalışmalar, çocuk yoksulluğu tanımlamaları ve ölçümlerinin sorunlu olduğu, dolayısıyla alternatif tanımların ve yaklaşımların ve kimin yoksul olduğunun irdelenmesinin gerekliliğine değinmektedir¹. Bu

1 Çocuk yoksulluğunun tanımlanması ve ölçülmesinde *tek boyutlu (gelir-odaklı) yaklaşımlar* ve *çok boyutlu (ihtiyaç ve hak-odaklı) yaklaşımlar* olmak üzere temel iki yaklaşım ön plana çıkmaktadır (Dalfidan, 2019, s. 54). Çocuk yoksulluğu tanımlamaları ve ölçümlerinde benimsenen en yaygın yaklaşım gelir-odaklı yaklaşımdır (Delamonica, Minujin, Davidziuk, Edward, ve Gonzalez, 2006, s. 3; Minujin, Delamonica, Gonzalez ve Davidziuk, 2005, s.3). Hem gelişmiş hem gelişmekte olan ülkelerde on yıllardır bu yaklaşım kullanılmaktadır.

eleştirel yaklaşımdan hareketle, gelir-odaklı yaklaşım yerine yoksulluk ve dezavantajın çok boyutlu oluşumlarına odaklanma eğilimi sosyoloji literatüründe karşılık bulmuştur. Çok boyutlu yaklaşım gelir ve tüketim gibi maddi göstergelerin yanında sosyal alandaki yoksunlukları kapsamına almaktadır². *Yapısal yaklaşım*, bu çok boyutlu yaklaşımın bir çıktısı olarak gelişmiştir. Bu yaklaşım *istihdam, aile yapısı, ırk/etnisite, mekan/muhit, toplumsal cinsiyet, sosyal politika* gibi çocuk yoksulluğunu belirleyen yapısal etmenleri dikkate alarak çok boyutlu analizler ortaya koymaktadır. Bazı çalışmalarda bu etmenler birbirine eklenmektedir. Örneğin aile yapısı ve istihdam, aile yapısı ve sosyal politika, sosyal politika ve toplumsal cinsiyet, ırk/etnisite ve mekan, ırk/etnisite ve toplumsal cinsiyet gibi etmenler birlikte analize dahil edilmektedir. Böylelikle çok boyutlu, karşılaştırmalı ve kapsamlı bir analiz yapmak mümkün olmaktadır. Yapısal yaklaşıma çoğunlukla *iyi olma hali, çocuk bakımı, eşitsizlik, toplumsal dışlanma* gibi temaların ön plana çıktığı çalışmalarda rastlanmaktadır. Bu çalışmalar çoğunlukla çocuk yoksulluğunun tanımlanması ve ölçülmesi girişimlerinin ürünüdür. Çocukların iyi olma hali bağlamında yapılan çalışmalar gelir-odaklı, maddi yoksunluk bakış açısından çocukların yaşamlarını etkileyen çok boyutlu etmenlerin daha kapsamlı anlaşılmasına odaklanmaktadır. Başka bir deyişle, onlar çocuğun gelişimini ve haklarını içine alan daha kapsamlı bir çerçeveye yerleştirilmektedir. Bu çalışmalarda çocukların şimdiki yaşamına ve onların gelişim süreçlerine ve gelecek yaşam şanslarına odaklanılmaktadır (Bradshaw, Hoelscher ve Richardson, 2006, s. 1, 9; White, Leavy ve Masters, 2003, s. 5).

Çocuğun iyi olma halini inceleyen çalışmalar aynı zamanda çocuk yoksulluğunun çok boyutlu tanımı ve ölçümlerini kapsamaktadır. Bu çalışmalar aile yapısı, ırk/etnisite, istihdam, sosyal destek ve harcamalar (sosyal politika uygulamaları), sosyal çevre gibi yapısal etmenlerin çocukların (mutlak ve göreceli) iyi olma hali üzerindeki etkilerini incelemiştir. Onlar bu yapısal etmenlerden hangilerinin çocuk yoksulluğu üzerinde daha belirleyici olduğuna dair –bazen tarihsel sürecin (boylamsal) bazen ülkelerin dahil olduğu- karşılaştırmalara; yapısal etmenlerin çocuğun iyi olma hali üzerindeki sonuçlarının heterojen niteliğine, yani farklılaşma eğilimlerine yer

Gelir-odaklı yaklaşımın benimsendiği çocuk yoksulluğu ölçümleri hem ulusal hem uluslararası düzeyde çocuk yoksulluğunun yaygınlığını ve dağılımını vurgulayarak, öncelikle gelir, tüketim ve temel hizmetlere erişim gibi ölçülebilir göstergelere odaklanmaktadır. Dolayısıyla çocuk yoksulluğu çocukların yaşadıkları hanenin geliri veya tüketimi incelenerek ölçülmektedir (Mc Donald, 2008, s. 2; Tekola-Gebru, 2009, s. 12). Gelir-odaklı yaklaşım, yoksulluğun belirlenmesi ve ölçülmesinde uluslararası kalkınma ajansları tarafından kullanılan en yaygın yöntemdir (Delamonica ve ark., 2006, s. 31–32). Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (*Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD*), Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (*European Union Statistical Office-EUROSTAT*) gibi uluslararası kuruluşlar gelir-odaklı yaklaşımı benimsemektedir (Dalfidan, 2019, s. 59). Bunlar göreceli gelir standartını (örn. ortalama ya da medyan hane gelirinin yarısı) kullanarak endüstrileşmiş ülkelerdeki çocuk yoksulluğuna dair karşılaştırmalar yapmaktadır (Gordon, Nandy, Pantazis, Pemberton ve Townsend, 2003, s. 29). Diğer taraftan hane yapısı, cinsiyet ve yaşı yeterince dikkate alınması; çocukların ihtiyaçlarının yetişkinlerden farklılaşmasını ve temel hizmetlere erişim ve oyun alanları gibi gelir dışı alanları göz ardı etmesinden dolayı bu yaklaşımın sınırlı ve yetersiz olduğu kabul edilmiştir (Delamonica ve ark., 2006, s. 3–4; Roelen ve Gassman, 2008, s. 11).

- 2 Çocuk yoksulluğunun tanımlanması ve ölçülmesinde benimsenen çok boyutlu yaklaşım, gelir veya tüketim düzeyleri yerine temel ihtiyaçlar ve haklara odaklanmaktadır. Bu yaklaşım temel hizmetlere erişim gibi maddi yoksulluğun göstergeleri yanında, özgüven ve psikolojik gelişimi etkileyen ayrımcılık ve dışlanma ile ilişkili konuları merkeze almaktadır (Delamonica ve ark., 2006, s. 4–5; Minujin, Delamonica, Davidziuk ve Gonzalez, 2006, s. 485). Çok boyutlu yaklaşımın temel ögesi yoksunluk ölçütüdür (Roelen ve Gassman, 2008, s. 14). Yoksunluk ölçütü gözlemlenebilir ve ispat edilebilir dezavantajları göz önünde bulundurmaktadır (Minujin ve ark., 2005, s. 9). Yoksunluk ölçütleri, çocuk iyi olma hali indeksleri, bütüncül çocuk yoksulluğu ölçütleri gibi çocuk yoksulluğunu tanımlama ve ölçme araçları çok boyutlu yaklaşımı yansıtmaktadır (örnekler için bkz. Gordon ve ark., 2003; Bradshaw, Hoelscher ve Richardson, 2007; Land, Lamb ve Kahler-Mustillo, 2001; Bourdillon, 2012). UNICEF, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (*United Nations Development Programme-UNDP*) ve Çocukluk Yoksulluğu Araştırma ve Politika Merkezi (*The Childhood Poverty Research and Policy Center-CHIP*) gibi uluslararası organizasyonlar bu yaklaşımı benimsemektedir (Dalfidan, 2019, s. 62).

vermişlerdir (Davidson, 2007; Lichter, 1997; Lichter ve Crowley, 2004; Lichter ve Eggebeen, 1992; Magadi, 2010; Daoud, Halleröd ve Guha-Sapir, 2016; Lindsey, 2009).

Sosyologlar çocukların yoksulluğunu anlamak için yaş veya eğitim düzeyi gibi bireysel özellikler yerine ırksal/etnik yerleşim ayrımı (mekan/muhit) veya cinsiyet temelli mesleki ayrım gibi yapısal etmenlere odaklanmışlardır (Pearce, 2007, s. xiv). Çocuk bakımını inceleyen çalışmalarda özellikle toplumsal cinsiyet ve sosyal politikanın yapısal etmenler olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Yoksul ailelerin, özellikle kadınların karşılaştıkları çocuk bakımı konularına odaklanan bu çalışmalar, annenin evli veya bekar olmasının çocuk bakımı üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Zira bu konu yoksulluk bağlamında ailenin geçimi için çalışmak zorunda olan kadınlar açısından daha önemli bir mesele halini almaktadır. Dolayısıyla bu çalışmalarda genellikle aile yapısı özellikle annenin tek ebeveyn olduğu aile yapısı başlıca değişken olarak çocuk bakımını belirlemektedir. Ayrıca onların bazılarında sosyal politika uygulamaları ile çocuk bakımı ilişkisi temelinde çocuk bakım kalitesi, kaliteli çocuk bakım ihtiyacına yönelik artan talepler ve sunulan hizmetlerdeki sorunlar ve eksiklikler gündeme getirilmiştir (Barnes ve Bynum, 2007; Firestone, 2007; Figueira-McDonoug, 2007; Scott, 2007; Kelly, 2007; Baker, 2002). Bu çalışmalarda nicel (Firestone, 2007); nitel (Scott, 2007; Kelly, 2007) ve karma (Baker, 2007; Barnes ve Bynum, 2007) araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Firestone, 1990 ABD nüfus sayım verilerinden hareketle 18 yaş ve üzeri kadın ve erkekle telefon anketi yaparak çalışmasını gerçekleştirmiştir. Scott, hizmet kurumlarının desteğiyle engelli çocuklarının bakımıyla ilgilenen 20 aileyle görüşmüştür. Kelly, 2000-2001 yılları arasında kırsal alanda yaşayan, düşük gelirli işte çalışan ve çocuk bakımını üstlenen Latin kökenli 33 anne ile derinlemesine ve açık-uçlu görüşmeler gerçekleştirmiştir. Baker, gelir desteği alan 244 anne ile anket, 14 yönetici ile görüşme ve odak grup yapmıştır. Barnes ve Bynum, Kent Eşitsizlik Araştırması (1992-1994)'nın alt örnekleme ve ulusal hançalkı örnekleme dayanan veri tabanlarını kullanmanın yanında 18-65 yaş aralığındaki yoksul ve yoksul olmayan, kadın ve erkek, 5 farklı ırksal/etnik grup ile görüşmeler yapmışlardır. Figueira-McDonoug, Scott, Baker ve Bostic'in (2016) çalışmalarının aynı zamanda sosyal politika boyutu bulunmaktadır. Pearce'e (2007, s. xv) göre bu çalışmalar düşük maliyetli, yeterli ve kaliteli çocuk bakım sistemi eksikliğinin aileleri çocuklarının bakımlarını kendilerinin üstlenmesi veya sorunlu çocuk bakım hizmetlerini kullanma arasında seçim yapmaya nasıl mecbur ettiğini göstermiştir. Dolayısıyla çocuk bakımı meselesi çocuk yoksulluğu çalışmalarında anlaşılması gereken bağlamın bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk yoksulluğunu belirleyen yapısal etmenler arasında mekan/muhit ön plana çıkan bağlamlardan biridir. Muhit yoksulluğu bağlamında çocuk yoksulluğuna veya muhitin ve topluluğun çocuklar üzerine etkilerine ilginin William Julius Wilson'un (1987) *The Truly Disadvantaged* çalışması³ ile geliştiğinin düşünülmektedir (Jencks ve Mayer, 1990; Sampson, Morenoff ve Gannon-Rowley, 2002; Gephart, 1997, s. 5). 1990'lar boyunca geleneksel yoksulluk araştırmalarının ötesinde muhitteki toplumsal süreçlerin çocukların iyi olma halini nasıl etkilediği ölçmeye ve kuramsallaştırmaya başlanmıştır⁴ (Sampson ve ark., 2002, s. 447). Fakat sosyolojide böyle bir eğilimden bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Zira Timberlake ve Michael'e (2007, s. 137) göre Wilson'un bu çalışması çocuk iyi olma hali üzerine muhit bağlamının etkilerini araş-

3 Wilson 1970'lerde kentteki endüstrisizleşme ve kent içi mahallelerden orta sınıf siyahilerin göç etmesinin kentin siyahî mahallerinde yoksulluğun yoğunlaşmasına yol açtığını ileri sürmüştür. Ona göre bu eğilimler çocukların sosyalleşmelerini olumsuz yönde etkilemiştir (Timberlake ve Michael, 2007: 137).

4 Örneğin J. Brooks Gunn, G. J. Duncan ve J. L. Aber'in editörlüğünü yaptığı *Neighborhood Poverty: Context and Consequences for Children* adlı derleme kitap psikoloji alanından isimlerin çalışmalarına yer vermiştir.

tırmaya zemin hazırlamış olmasına rağmen onun çalışması nadiren çocukların yoksulluğu analizlerine uygulanmıştır. St. John ve Miller'in (1995) *The Exposure of Black and Hispanic Children to Urban Ghettos* adlı çalışmaları gibi istisnalar dışında önceki çalışmalar açıkça çocukların muhit yoksulluğuna maruz kalmasına odaklanmamıştır. Onlar bu çalışmalarında 1980'ler boyunca siyahi ve hispanik çocukların kent gettolarında maruz kaldıkları değişimleri incelemişlerdir. Başka bir deyişle, muhit yoksulluğuna uç düzeylerde maruz kalma çocuklar üzerinde birçok olumsuz sonuçlara yol açmasına rağmen hiçbir çalışma bunu kapsamlı bir şekilde incelememiştir. Önceki çalışmalar bütün nüfusa dair eğilimleri ortaya koymuştur, fakat hiçbir çalışma ayrı bir şekilde çocuklara dair eğilimleri sunmamıştır (Wagmiller, 2007, s. 163). Yine de daha yakın dönemde baktığımızda mekanın/muhitin çocuk yoksulluğu üzerindeki etkilerini inceleyen birtakım çalışmalar bulunmaktadır. Çocuk yoksulluğuna mekanın etkisi literatürde muhit koşulları ve topluluk yaşamı çerçevesinde incelenmiştir. Bu çalışmalarda çocuk yoksulluğunun mekan, aile ve sosyal çevre (sosyal sermaye ve sosyal ağlar), topluluğun/toplumsal grupların sosyal yapısı ile karmaşık ilişkisinin nasıl şekillendiği ve sonuçlarının neler olduğu; bu etmenlerde ortaya çıkan değişikliklerin çocuk yoksulluğu üzerindeki etkilerinin neler olduğu gibi konulara odaklanılmıştır (Voss, Long, Hammer ve Friedman, 2006; Ferris, 2006; McCarty, 2016; McCarty, 2014; Albanese, 2010; Hango, 2003; Timberlake ve Michael, 2007; Wagmiller, 2007).

İrkin/etnisitenin çocuk yoksulluğu üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalara baktığımızda, çoğunlukla muhit etkisi ile birbirine eklemledikleri görülmektedir. Bazı sosyologlar arasında çocuk yoksulluğunu belirleyen etmeni -özellikle ırk/etnisite ve toplumsal sınıf aracılığıyla- anlamak için mekan bağlamında muhit yoksulluğuna odaklanmak artan bir eğilim göstermiştir (Timberlake ve Michael, 2007, s. 137). Onlar çocuk yoksulluğunun nasıl deneyimlendiği yanında topluluk içinde veya muhitte nasıl ortaya çıktığı ve sürdürüldüğü üzerine yoğunlaşmışlardır. Çocuk yoksulluğu analizi ırkın/etnisitenin toplumsal grupların her birinde çocukların deneyimlerini, dinamiklerini ve onların yoksulluklarını nasıl etkilediğini göz önünde bulundurmalıdır. Çünkü yapılan çalışmalar çocuklar arasında yoksulluğun belirli irksal ve etnik gruplarda, özellikle Afrika kökenli Amerikalı ve Hispanik arasında yoğunlaştığını göstermektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar daha yüksek yoksulluk oranlarının çocukları nasıl etkilediği ve bu etkilerin gruplar aracılığıyla nasıl farklılaştığı hakkında yeni kavrayışlar sağlamıştır. Bu yüzden yoksul çocukların büyüdükları gerek kentsel gerek metropol olmayan topluluk türlerinin, yani sosyal ekolojilerinin detaylı bir betimlemesini yapan Timberlake ve Michael (2007) ve Wagmiller (2007) irksal/etnik ayrışmanın dezavantajlı topluluklar yaratarak nasıl yoksulun heterojen karakterini pekiştirdiği, yani yoksulluğun etnik/irksal topluluklar arasında nasıl farklılaştığı üzerinde durmuşlardır (Pearce, 2007, s. xix). Ayrıca Timberlake (2003) irksal eşitsizliğin çocukların yaşadığı muhitin sosyoekonomik statüsünde ne ölçüde var olduğunu; bu eşitsizliğin ne ölçüde hane özelliklerine, yerleşim ayrımcılığına ve metropol alan özelliklerine atfedebileceğini incelemiştir. Ayrıca çocuk bakımı konusunda temel olarak toplumsal cinsiyet bağlamını ele aldıkları çalışmalarında Firestone (2007) ve Davidson (2007) çocuk yoksulluğunda ırk/etnisite aracılığıyla ortaya çıkan farklılıklara değinmişlerdir. Pearce (2007, s. xx)'a göre bu çalışmalar irksal/etnik ayrışmanın ve ayrımcılığın çocuk yoksulluğuna nasıl katkı sağladığı hakkında yenilenen bir dikkat gerektiğini ileri sürmektedirler (Pearce, 2007, s. xx). Ayrıca Irving (2013) yoksul çocukların yardım programlarına katılımı, eğitim ve sağlıklarında ırk/etnisite farklılıklarının etkileri olup olmadığını incelemiştir.

Mekan/muhit ve ırk/etnisite bağlamında yapılan çocuk yoksulluğu çalışmalarında çoğunlukla nicel yöntemin kullanıldığı görülmektedir. Onların neredeyse tamamı ABD Sayım Bürosu (*US Bureau of the Census*) tarafından sağlanan veri tabanlarını kullanılarak boylamsal veya kesitsel

araştırmalar olarak gerçekleştirilmiştir (Timberlake ve Michael, 2007; Irving, 2013; Ferris, 2006; Hango, 2003; Wagsmiller, 2007; Voss ve ark., 2006; St. John ve Miller, 1995). ABD Sayım Bürosu bu çalışmalara imkân sağlayan önemli bir veri kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan bu bize çocuklara-özgü istatistikler üretmek yerine genel nüfus ve yerleşim istatistiklerinin kullanıldığını göstermektedir ki sosyoloji literatüründeki çocuk-odaklı anlayışın eksikliğinin kanıtlarından biridir.

2.2. Fenomenolojik Yaklaşım

Yapısal yaklaşım çocuk yoksulluğunu belirleyen yapısal etmenlerin çok boyutlu karakteri üzerinden bir analiz yürütürken, fenomenolojik yaklaşım çocuk yoksulluğunun çocuklar üzerindeki etkileri ve sonuçlarının çok boyutlu toplumsal görünümü üzerinden bir analiz gerçekleştirmektedir. Çoğunlukla nitel yöntemin kullanıldığı bu çalışmalarda *gündelik yaşam, sokak çocukları, çocuk işçiliği, çocuk suçluluğu* gibi temaların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu çalışmalar çocukların yoksulluk deneyimlerini ve bakış açılarını dikkate alarak odağa çocuğu yerleştirmektedir. Gündelik yaşamın incelendiği çalışmalarda çocukların yoksulluğu deneyimlemesi görece daha hafif biçimlerde gözlemlenirken, sokak çocukları, çocuk işçiliği ve çocuk suçluluğu gibi temalar çocukların yoksulluğu deneyimlemesinin daha ağır ve şiddetli biçimlerde ortaya çıkan görünümüdür. Tekola Gebru'ya (2009: 26) göre gelişmekte olan ülkelerdeki yoksul çocukların yaşamları üzerine yapılan çalışmalarda çocuk işçiliği, sokakta yaşama gibi temalar ön plana çıkmaktadır. Bu temalar çoğunlukla antropoloji alanındaki çalışmalarda karşımıza çıkmakla birlikte, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin sosyoloji çalışmalarında yer almaktadır.

1990'lı yılların sonlarına doğru sosyal bilim literatüründe sayıları az olmakla birlikte çocuk yoksulluğu üzerine çocuk-odaklı çalışmalar yapılmaya başlamıştır. Çocukları merkeze koyan bu çalışmalar onların tutum ve davranışlarının incelenebildiği metotları açıklamışlar; onların yoksulluğun etkilerinin belirlemesi üzerine odaklanmışlar, onların yoksulluk deneyimlerinin nitel yöntemle çalışmanın mümkün ve önemli olduğunu belirtmişlerdir (Attree, 2004, s. 679; Hoek, 2005, s. 6). Çalışmaların çoğu çocukların 'toplumsal aktörler' (faillik ve kendi bakış açıları ile aktif özneler) ve (geleceğin yetişkinleri olmanın yanında) şundaki 'insanlar' olarak kavramsallaştırıldığı 'yeni sosyal çocukluk çalışmaları'nın teorik ve metodolojik varsayımlarını kullanmaktadır (Tekola Gebru, 2009, s. 19). Kısacası çocuk-odaklı çalışmalar gerek yoksulluğun çocuklar üzerindeki etkilerini gerek yoksulluğun deneyimlenmesi bakımından metodolojik olarak çocukların kendilerinin fikirlerini ve bakış açılarını dikkate almaktadır. Bu yaklaşım daha çok İngiltere'de özellikle sosyal politika/sosyal hizmet alanında yapılan çalışmalarda karşımıza çıkmaktadır⁵. Sosyal bilim literatüründe son 10 yıldır gelişmekte olan bu yaklaşım, sosyolojinin çocuk yoksulluğuna yaklaşımlarında henüz karşılık bulduğu söylenemez. Yine de bu yaklaşım doğrultusunda yapılan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Onlar daha çok gündelik yaşam bağlamında çocukların yoksulluğu farklı boyutlarda nasıl deneyimlediği, yoksul çocukların yoksulluğu yaşama biçimlerinin neler olduğu, yoksulluğu gündelik hayatlarında nasıl inşa ettikleri ve yorumladıkları/anlamlandırdıkları, yoksulluğa nasıl başettikleri, yoksulluğun çocukların gündelik yaşamdaki toplumsal ilişkilerini nasıl etkilediği üzerinedir (Morrow ve Pells, 2012; Hoek, 2005; Kahraman ve Sallan Gül, 2015; Gürses, 2014; Doğan, 2011; Akıllı ve Dirikoç, 2017; Dalfidan 2019). Morrow ve Pells (2012) ve Kahraman ve Sallan Gül (2015)'in çalışmaları nicel ve nitel verilerin birlikte kullanıldığı karma yöntemi benimserken, diğer çalışmalar nitel yöntemi kullanmıştır. Bu çalışmaların bazılarında hem çocukla-

5 Bknz. Attree, 2004, Attree, 2006, Redmond, 2008.

rın hem ebeveynlerin görüşleri ve bakış açıları dikkate alınırken (Kahraman ve Sallangül, 2015; Doğan, 201; Akıllı ve Dirikoç, 2017), diğerlerinde sadece çocukların görüşlerinin ve bakış açıları-
nın dikkate alınarak çocuk-odaklı bir yaklaşım benimsenmiştir (Gürses, 2014; Hoek, 2005; Dalfi-
dan 2019). Gündelik yaşam bağlamının ön plana çıktığı ülkemizde yapılan çocuk yoksulluğu ça-
lışmaları, kamu kurum ve kuruluşlarının sağladığı sosyal ve ekonomik destek kapsamında yer
alan çocukları kapsamaktadır. Başka bir deyişle çocukların yoksulluğu gündelik yaşamda nasıl
deneyimlediklerinin incelenmesinde çalışma grubunun tespiti sosyal ve ekonomik destek alan ço-
cuklardan hareketle yapılmaktadır. Devlet desteği alan bu yoksul çocuk grupları dışında yoksullu-
ğu daha derinden ve daha zor koşullarda deneyimleyen çocuklar vardır ki onlar çalışmak, sokakta
yaşamak veya suç işlemek zorunda kalmaktadırlar. İşte bu yoksul çocuk grubu çocuk yoksulluğu-
nun araştırılmasında sosyolojinin ilgi alanına girmektedir.

Bu temalar Tekola Gebru'ya (2009, s. 26) göre gelişmekte olan ülkelerdeki yoksul çocukların
yaşamları üzerine yapılan nitel ve etnografik çalışmalarda ön plana çıkmaktadır. Bu temaların
incelendiği çalışmaların çalışma sahalarına baktığımızda bunu görmekteyiz. Şili, İran, Nijerya,
Hindistan, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde sokak çocuklarının durumu (demografileri
toplumsal, psikolojik ve fiziksel eğilimleri), çocuk işçiliğinin durumu (çalışma düzeyleri ve et-
menleri) gibi konulara odaklanılmaktadır (Obioha, 2009; Salazar, 2000; Rahbari, 2016; Morrow
ve Vennam, 2012). Gelişmekte olan ülkelerde çocuk yoksulluğunun çalışıldığı bağlamla Türki-
ye'deki bağlam birbiri ile örtüşmektedir. Bu çalışmalar sokak çocuklarının topluma kazandırıl-
masına yönelik yoksulluk yönetim politikaları, çocuk işçiliğinde ailenin rolü, çocuk suçluluğu,
sokakta çalışan çocukların sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri, sokakta çalışma nedenle-
ri ve sokakta karşılaşılan riskler, bu üç temanın birlikte ortaya çıktığı durumlar üzerine odaklan-
maktadır (Işık, 2007; Kılıç, 2009; Bal, 2007, Bilgin, 2009; Kahraman ve Özden, 2017; Dikici
Bilgin, 2006; Çoban, 2015, Yusufoglu, 2015; Bayçöl, 2019).

3. Tartışma: Literatüre Dair Eleştirel Bir Değerlendirme

Sosyoloji literatüründeki bu çalışmalar çocukların yoksulluğu hakkında bir kavrayış sağla-
makta ve bir çerçeve sunmaktadır. Literatür toplumsal sorun olarak yoksulluğun yetişkinler kadar
hatta daha derinden çocuklar tarafından deneyimlendiğinin kabulüdür. Bu bağlamda çocukların
toplumsal özneler olarak tanınmasıdır, fakat bu tanınma *kısmi/göreceli bir tanınmadır*. Diğer ta-
raftan çalışmalarda ön plana çıkan yaklaşımlara ve kullanılan yöntemlere bakıldığında çocuk-o-
daklı bir yaklaşımın eksikliği açıkça ortadadır. Çocuklar sorunun toplumsal özneleri olarak dik-
kate alınmasına rağmen çoğunlukla metodolojik olarak göz ardı edilmektedir. Çocukların metodo-
lojik olarak dikkate alındığı çalışmalar çocuk-odaklı anlayışa/yaklaşımına sahip olan araştırmalar-
dır ki sosyolojideki çocuk yoksulluğu literatürünün genelini değerlendirdiğimizde oldukça sınırlı-
dır. Bu sınırlılık aslında sosyal bilim literatüründeki genel eğilimin bir görünümüdür.

Sosyal bilimlerdeki çocuk yoksulluğu literatürü çoğunlukla yoksulluk içinde büyümenin ço-
cuklar için şiddetli bir şekilde olumsuz sonuçlara yol açtığı üzerine yoğunlaşmıştır. Çocuk yok-
sulluğunun etkileri üzerine yapılan bu çalışmalar çoğunlukla yetişkinlerin bakış açısından hare-
ketle yapılmıştır (Attree, 2004, s. 679; Hoek, 2005, s. 6; Tekola Gebru, 2009, s. 19; Ridge, 2002,
s. 1). Dolayısıyla yoksulluk hakkında çocukların kendi fikirlerinin ve algılarının ne olduğu; için-
de yaşadıkları yoksulluğu nasıl yorumladıkları ve bu yoksulluk tecrübelerinin nasıl toplumsal ve
yapısal çevrelerin çeşitliliği içine yerleştirilebileceğine dair çok az bilgi edinilebilmiştir (Brads-
haw, 1990; Ridge, 2002, s. 1). Literatürde beliren bu eksikliğin birtakım gerekçeleri bulunmakta-
dır. İlk olarak çocukların yaşamlarının çocuk-odaklı araştırılması için uygun veriye erişim so-

runludur (Ridge, 2002, s. 3). Çocuklar hakkındaki istatistiklerde analiz birimi olarak hane veya aileler alınmasının büyük ölçüde sıkıntılı olduğunu ileri sürenler sosyolojide Qvortrup ve arkadaşları olmuştur (Thorne, 2004, s. 773). Zira analizin merkezine çocuğu yerleştiren istatistiksel veriler neredeyse tam anlamıyla mevcut değildir; çocuklar istatistiksel ve toplumsal açıklamalardan dışlanmış veya göz ardı edilmiştir. Onlar geleneksel istatistiksel kategorilerin kısıtlamaları içerisinde yetişkin verilerine eklenmiş olarak veya aile ekonomisine ve yetişkin yaşamı üzerine etkileri ile ilişkili olarak dolaylı temsil edilmişlerdir⁶ (Ovortrup, 1997, s. 85). *Child Poverty Action Group* gibi örgütlenmeler çocuk-odaklı bakış açısına sahipmiş gibi görünmesine rağmen yaptıkları çalışmaların çok azı aslında çocukların kendilerine odaklanmaktadır. Dolayısıyla çocuk yoksulluğunun daha ölçülebilir görünümünden hareket etmek istediğimizde karşımıza önemli bilgi boşlukları çıkmaktadır (Ridge, 2002, s. 3—4). İkinci olarak çocuklarla araştırma yapmanın daha büyük etik problemleri olması ve çocukları aktif öznelerden ziyade pasif araştırma ‘nesne’si olarak görme eğilimi, çocukların bakış açısını yansıtan çalışmaların görece önüne geçmektedir (Atree, 2008, s. 5). Bu çocuk-odaklı yaklaşımın eksikliği özellikle yapısal yaklaşımda daha ön plana çıkmaktadır. Zira çoğunlukla nicel yöntemin kullanıldığı bu çalışmalarda aile yapısı, mekan/muhit, etnisite/ırk gibi etmenler dikkate alındığı için çocuklara-özü istatistikler üretmek yerine genel nüfus ve yerleşim istatistikleri kullanılmaktadır.

Çocuk yoksulluğunun açıkça kadın yoksulluğu ile ilişkilendirildiği ve birbirine eklenildiği görülmektedir. Çocukların birinci dereceden sorumluluğunun kadına yüklenmesinin varoluşsal gerçekliği ve toplumsal kodlarından dolayı ‘annelik’ kavramı üzerinden kurulan bağ çocuk yoksulluğu literatüründe ‘çocuk bakımı’ teması üzerinden ve özellikle annenin tek ebeveyn olduğu ailelerde yaşanan yoksulluk bağlamında tartışılmıştır. Pearce’e (2007, s. xxi) göre çocuklar arasındaki yoksulluk bugün çok güçlü bir şekilde kadınların yoksulluğu ile ilişkilidir ve bu nedenle çocukların yoksulluğunu anlamak toplumsal cinsiyet analizini gerektirmektedir. Kelly (2007), Scott (2007), Firestone (2007), Barnes ve Bynum (2007) özellikle kadın yoksulluğunun iki görünümü arasındaki ilişkiye odaklanmışlardır. Onlar bekar annelerin iş ve aile arasında nasıl denge kurmaya çalıştıklarını incelemişlerdir. Kadınlar aldığı düşük ücretler ve yüksek maliyetler ve sınırlı erişebilirliğe karşın çocuk bakımını düzenleme sorumluluğunu üstlenmektedirler. Çocukların yoksulluğunun bu cinsiyetçi görünümüne bakılmaksızın çocukların yoksulluğunun daha kolay bir şekilde irdelenmesi mümkün değildir. Çocuk bakımının incelendiği çalışmalarda annelerin ve çocuklarının araştırmaya dahil edilmesine rağmen odağın çocuklar yerine kadınlara kaydığı görülmektedir. Dolayısıyla bu bağlamda çocuk yoksulluğundan daha çok kadın yoksulluğu ön plana çıkmaktadır. Asıl sorun çocukların yoksulluktan nasıl etkilendikleri ve yoksulluğu nasıl deneyimledikleri iken onların görüşleri ve deneyimleri arka planda kalmaktadır. Çocuk bakımını inceleyen bu çalışmalarda kadınlarla birlikte çocukların araştırmaya dahil edilmesi sorununun daha kapsamlı ve bütüncül çalışılmasına imkân sağlayacak olması bakımından hem metodolojik hem olgusal olarak önem taşımaktadır.

Yapısal yaklaşımın benimsendiği çalışmalara bakıldığında mekan/muhit ve ırk/etnisite bağlamının birbiriyle ilişkili olarak incelendiği ve birbirine eklenildiği görülmektedir. Özellikle Amerikan sosyolojisinde yoksulluk çalışmalarında veya kent sosyolojisi çalışmalarında belirgin olan mekan/muhit ve ırk/etnisite ilişkisinin çocuk yoksulluğu çalışmalarında ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bağlamın incelendiği çalışmalarda nitel yöntemden daha çok nicel yöntemin kullanıldığı dikkati çekmektedir. Bu tercihte sosyolojik araştırma geleneği yanında istatistiksel veri

6 Örneğin bkz. Booth (1904); Rowntree (1942)

üretimindeki olanakların özellikle belirleyici olduğu söylenebilir. Türkiye'deki literatüre bakıldığında bu alandaki sınırlılıklar ve kısıtlar çok açık bir şekilde ortadadır; hatta araştırma yönteminin belirlenmesini kaçınılmaz olarak etkilemektedir. Şöyle ki ülkemizde çocuk yoksulluğuyla ilgili oranlara genel yoksulluk verilerinden hareketle ulaşılmaktadır (Unicef, 2012, s. 130). Çocuk yoksulluğunun ölçülmesinde odağa çocuğun ihtiyaçları değil hanehalkı yerleştirilmekte, yoksul hanelerde yaşayan çocuklarla, yoksul çocuklar eşleşmesi ortaya çıkmaktadır (Unicef, 2011). Ayrıca *Türkiye İstatistik Kurumu* (TÜİK) tarafından üretilen istatistiksel veri üretimi bölgesel düzeyde yapıldığından dolayı il düzeyinde örneklem temsiliyeti sağlamadığı için veri üretilememektedir (Dalfidan, 2019). Dolayısıyla TÜİK'in verileri çocuk yoksulluğunun tüm biçimlerini dikkate almamaktadır (Unicef, 2012, s. 130). Gerek kamusal gerek akademik alanda istatistiksel veri üretimindeki bu kısıt ve sınırlılıktan dolayı ülkemizde daha çok nitel yöntemin kullanıldığı çalışmalar yapılmaktadır. Bu durum özellikle sosyal politika/sosyal hizmet alanında sosyal ve ekonomik destek alan çocukların ve ailelerin örneklem veya çalışma grubu olarak belirlenmesine yol açmaktadır. Böylece hem devlet desteği alan yoksul çocuklar dışındaki diğer yoksul çocuk gruplar gözden kaçmakta veya göz ardı edilmekte hem makro yönelimli yapısal araştırmaların yapılamamaktadır. Bunlar Türkiye'deki çocuk yoksulluğu olgusunu farklı boyutlarıyla bütüncül bir şekilde değerlendirilmesinin önüne geçmektedir.

Çocuk yoksulluğunu inceleyen öncelikli alanlardan biri olan sosyal politika, sosyoloji alanında yapılan çalışmalarda gerek metodolojik kısıt ve sınırlılık gerek olgunun önemli bir boyutunu temsil etmesi bakımından sosyolojik çalışmalara bir bağlam olarak eklenmektedir. Bu eklenme İngilizce literatürde çocuk yoksulluğu ile mücadele kapsamında sosyal harcama/destek programlarının yapısal bir etmen olarak çalışmalara dahil edilmesiyle; ülkemizdeki literatürde ise çoğunlukla çalışma grubu veya örneklemin belirlenmesi kapsamında sosyal ve ekonomik destek alan çocuklarla karma veya nitel yöntemlerin kullanıldığı çalışmalarla gerçekleşmektedir. Sosyolojinin sosyal politika ile kurduğu ilişkide sosyal politikanın çocuk yoksulluğunun boyutlarından veya çocuk yoksulluğunu belirleyen yapısal etmenlerden biri olarak sosyolojik araştırmalara eklenmesi daha anlamlıdır. Böylelikle çocuk yoksulluğu daha kapsamlı ve çok boyutlu olarak incelenebilecektir. Metodolojik kısıt ve sınırlılıktan dolayı geliştirilen diğer türlü bir eklenme her daim çocuk yoksulluğunun sınırlı bir görünümünü ve gerçekliğini sunacaktır. Dolayısıyla çocuk yoksulluğu hakkındaki sosyolojik çalışmalarda sosyal politika boyutu göz önünde bulundurulmalı, fakat bu ilişkinin niteliği metodolojik olmaktan çok bağlamsal düzeyde olmalıdır.

Sosyal politika alanındaki uygulamalar çocuk yoksulluğunun sosyolojik kavrayışının unsurlarından biridir. Sosyal destek ve harcamaların içeriği, kriteri ve uygulama yöntemleri farklı toplumsal gruplarda farklı görümlere ve sonuçlara yol açmaktadır. Dolayısıyla uygulamaların yapısının, politika söylem ve araçlarının anlaşılması için Bayırbağ ve ark. (2018), Durgun (2019), Gürses (2009) gibi sosyal politika alanındaki analizleri dikkate almak gerekmektedir. Böyle bir yaklaşım disiplinler arasındaki kesimsel alanlara yönelerek *ilişkisel* bir analizin kapılarını açacaktır. Örneğin ülkemizde sosyal destek ve harcamalarda 'aile' söyleminin ön plana çıkarıldığı ve vurgulandığı 'aile yanında destek hizmetleri' anlayışı ve uygulamaların ortaya çıktığı politik, ekonomik ve toplumsal koşulların ve sonuçlarının neler olduğu çocuk yoksulluğunun sosyolojik incelemesinin ilgi alanına girebilmelidir. Böyle bir niyet ve girişim *disiplinlerarası yaklaşımı* gerektirmektedir.

4. Sonuç

Gerek İngilizce gerek Türkçe literatüre bakıldığında çocuk yoksulluğu hakkındaki sosyolojik çalışmaların sosyal politika ve iktisat alanı ile karşılaştırıldığında oldukça sınırlı olduğu görül-

mektedir. Çocuk yoksulluğu üzerine sosyolojik literatür, çocuk yoksulluğunun makro yapılar ve mikro bileşenler tarafından belirlendiğini ve sonuç olarak farklılaştığını ve çeşitlendiğini onaylamaktadır. Yapısal yaklaşım nedenlere (yapısal etmenlere) odaklanırken, fenomenolojik yaklaşım etkilere ve sonuçlara odaklanmaktadır. Türkiye’de fenomenolojik yaklaşım yapısal yaklaşıma göre daha baskın iken İngilizce literatürde yapısal yaklaşım daha ön plana çıkmaktadır. Fenomenolojik yaklaşım yapısal yaklaşıma göre daha çocuk-odaklı bir yönelime sahiptir. Çocuk-odaklı yaklaşım için temel olan çocuklara-özü istatikselsel verilerin üretimi ve çocukların araştırma öz-neleri olarak görüşlerinin dikkate alınmasıdır. Fakat çocuk-odaklı yaklaşım her iki düzeyde sorunlu bir görünüm sergilemektedir. Zira çocuklar gerçek anlamda analiz birimi olarak görülmemektedir. Çocukları analiz birimi olarak görmek, bir demografik grup olarak çocukların yaşam koşullarını keşfetmek için çocukları topluluk düzeyinde dikkate almak demektir. Böyle bir yaklaşım, onları toplumun diğer grupları ile eşit düzeyde temsil edilmesi sonucunu doğuracaktır (Ovortrup, 1997, s. 85).

Özellikle Amerikan sosyolojisinde ön plana çıkan toplumsal cinsiyet, mekan ve etnisite/ırk gibi bağlamlar çocuk yoksulluğunun sosyolojik olarak incelenmesinde önemlidir, fakat Türkçe literatürde böyle yapısal yaklaşımın benimsendiği çalışmalar neredeyse yok denecek kadar eksiktir. Bu büyük ölçüde Türkiye’deki istatikselsel veri üretimindeki kısıt ve sınırlılıklarla birlikte Türk sosyolojisinin çocuk yoksulluğuna yönelik ilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu eksiklik gerek kamu düzeyinde gerek akademi düzeyindeki istatikselsel veri üretimi ve çocukların sosyolojik araştırmanın öz-neleri olarak görülmesi ile aşılabilecektir. Örneğin iktisat alanında Şeker ve Bektaş’ın (2019) İstanbul’daki çocuk yoksulluğunu mahalle ölçeğinde analiz etmeye imkân sağlayan istatikselsel veri üretimi çalışmaları bu yönde atılmış bir adımdır. Böyle çalışmalar yapısal yaklaşımın benimsendiği makro ölçekli çalışmaların önünü açmakla birlikte sosyoloji gibi farklı disiplinlerin yeni sorun alanlarını görme ve tespit etme olasılığı temelinde disiplinler arası iş birliği ve çalışma kültürüne katkı sağlayacaktır. Ayrıca üretilen istatikselsel veri ile çocukların görüşlerinin alındığı nitel yöntemin birleştirildiği karma yöntemli çalışmalar çocuk yoksulluğunun daha bütüncül, kapsamlı ve karşılaştırmalı olarak çalışılabilmesine imkân sağlayacaktır. Zira Dercon’un (2012, s. 52) belirttiği gibi özellikle çocuk yoksulluğunu belirleyen etmenler ve çocukların yoksulluk deneyimi ve yoksulluğa tepkileri yanında, yoksulluğun belirli ülke, bölge ve topluluklarda çocukları nasıl etkilediği hakkında öğrenilecek hala çok şey vardır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Abel-Smith, B., & Townsend, P. (1965). *The Poor and the Poorest*. London: Bell.
- Akıllı, H. ve Dirikoç, A. (2017). Türkiye’de kent yoksulluğu ve çocuk: Nevşehir örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 197—224.
- Albanese, P. (2010). *Child poverty in Canada*. Toronto: Oxford University Press.
- Attree, P. (2004). Growing up in disadvantage: A systematic review of the qualitative evidence. *Child: Care, Health and Development*, 30(6), 679—689. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2004.00480.x>.
- Attree, P. (2006). The social costs of child poverty: a systematic review of the qualitative evidence. *Children and Society*, 20(1), 54—66. <https://doi.org/10.1002/CHI.854>.
- Baker, M. (2002). Child poverty, maternal health and social benefits. *Current Sociology*, 50(6), 823-838. <https://doi.org/10.1177/0011392102050006003>.
- Bal, H. (2007). Toplumsal eşitsizlik temelinde çocuk suçluluğu: Isparta-Van karşılaştırması. *Sosyoloji Dergisi Ülgen Oskay’a Armağan Özel Sayısı*, 293—311.
- Barnes, S. L. & Bynum, M. S. (2007). The effect of child care on employment tardiness and absences for mothers: does marital status matter?. In B. A. Arrighi, & D. J. Maume (Eds.), *Child Poverty in America Today: Families and Children* (pp. 1—16). London: Praeger Publishers.
- Bayçöl, N. (2019). *Aile yoksulluğunun çocuğa yansımaları: Sultanbeyli örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bektaş, H. ve Şeker, M. (2019, Nisan). *İstanbul’da çocuk yoksulluğu: mahalle ölçeğinde bir analiz*. 34.Uluslararası Maliye Sempozyumunda sunulan bildiri, Antalya.
- Bilgin, R. (2009). Diyarbakır’da sokakta çalışan çocuklar üzerine sosyolojik bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 232—244.
- Bostic, A. (2016). Inequality, the welfare state, and demographic change. (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Thesis. (UMI No. 10141311).
- Booth, C. (1904). *Life and labour of the people in london: first series: poverty*. London: Macmillan and Co.
- Bourdillion, B. (2012). Introduction. In J. Boyden, & M. Bourdillion (Eds.). *childhood poverty: multidisciplinary approaches* (pp. 1—12). UK: Palgrave Macmillan.
- Bradbury, B. & Jantti, M. (1999). Child poverty across industrialised countries. *innocenti occasional paper, economic and social policy series, No 71*, Florence: UNICEF International Child Development Centre.
- Bradshaw, J., Hoelscher, P., & Richardson, D. (2006). *Comparing child well-being in OECD countries: concepts and methods (Innocenti Working Paper No. 2006-03)*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
- Bradshaw, J., Hoelscher, P., & Richardson, D. (2007). An index of child well-being in the european union. *Social Indicators Research*, 80(1), 133—177. <https://doi.org/10.1007/s12187-009-9037-7>.
- Cresswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (2. bs.) (S. B. Demir Çev.). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çoban, S. (2015). Türkiye’de risk altındaki çocuklar ve çocuk suçluluğu üzerine bir değerlendirme. *Sosyoloji Konferansları*, 52(2), 791—810. <https://doi.org/10.18368/IU/sk.24682>.
- Dalfidan, F. (2019). *Çocukların yoksullukla baş etme stratejilerinin yeni çocukluk sosyolojisi bağlamında incelenmesi: İstanbul örneği*. (Doktora Tezi, İstanbul), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Davidson, P. R. (2007). Diversity in living arrangements and children’s economic well-being in single-mother households. In B. A. Arrighi, & D. J. Maume (Eds.), *Child Poverty in America Today: Families and Children* (pp. 29—51). London: Praeger Publishers.
- Daoud, A., Halleröd, B. & Guha-Sapir, D. (2016). What is the association between absolute child poverty, poor governance, and natural disasters? A Global Comparison of Some of the Realities of Climate Change. *Plos One*, 11(4), 1—20. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0153296>.
- Dayıoğlu, M. (2007). Türkiye’de çocuk yoksulluğu: ölçüm yöntemleri ve yoksulluğun belirleyicileri. *Tisk Akademi*, 2(3), 82—105.
- Delamonica, E., Minujin, A., Davidziuk, A., Edward, D., & Gonzalez, E. D. (2006). *Children living in poverty: overview of definitions, measurements and policy*. New York: UNICEF Global Policy Section.

- Dercon, S. (2012). Understanding child poverty in developing countries: measurement and analysis. In J. Boyden, & M. Bourdillon, *Childhood Poverty: Multidisciplinary Approaches* (pp. 52—74). UK: Palgrave Macmillan.
- Dikici Bilgin, H. (2006). *Working street children in turkey and romania: a comparative historical analysis in the context of new poverty*. (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, V. (2011). *Yoksulluğun unutulmuş yüzü: yoksul çocukların yoksulluk algıları*. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Muğla.
- Ferris, A. L. (2006). Social structure and child poverty. *Social Indicator Research*, 78(3), 453—472.
- Figueira-McDonoug, J. (2007). Child care and the potential for breaking intergenerational poverty. In B. A. Arrighi, & D. J. Maume (Eds.), *Child Poverty in America Today: Families and Children* (pp. 71—82). London: Praeger Publishers.
- Firestone, J. M. (2007). Family context, income adequacy, and child-care needs: the bottom line for san antonio's future. In B. A. Arrighi, & D. J. Maume (Eds.), *Child Poverty in America Today: Families and Children* (pp. 52—70). London: Praeger Publishers.
- Gephart, M. A. (1997). Neighborhoods and communities as contexts for development. In J. Brooks Gunn, G. J. Duncan, & J. L. Aber (Eds.), *Neighborhood Poverty: Context and Consequences for Children* (pp. 1—43). NY: Russell Sage Foundation.
- Gordon, D., Nandy, S., Pantazis, C., Pemberton, S., & Townsend, P. (2003). *The distribution of child poverty in the developing world*. Bristol: Centre for International Poverty Research.
- Gürses, D. (2013, Eylül). *Yoksulluğu yaşamak: çocukların gözünden yoksulluk, yoksunluk ve sosyal dışlanma*. VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi'nde sunulan bildiri, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Gürses, D. (2014). *Yoksulluğu yaşamak: çocukların gözünden yoksulluk, yoksunluk ve sosyal dışlanma* (Proje No: 111K339). Ankara: TÜBİTAK.
- Hango, D. W. (2003). The effect of neighborhood poverty and residential mobility on child well-being. (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Thesis. (UMI No. 3119237).
- Hoek, T. V. D. (2005). *Through children's eyes: an initial study of children's personal experiences and coping strategies growing up poor in an affluent netherlands* (Innocenti Working Paper 2005—06). Florence: Unicef Innocenti Research Centre.
- Irving, S. K. (2013). Child poverty, program participation, and educational and health outcomes: the role of race, ethnicity, and nativity. (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Thesis. (UMI No. 3576465).
- Işık, E. (2007). *Kent yoksulluğu, sokak çocukları ve suç*. (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Jencks, C., & Mayer, S. E. (1990). The social consequences of growing up in a poor neighborhood. In L. E. Lynn, Jr., & M. G. H. McGeary (Eds.), *Inner-City Poverty in the United States* (pp. 111—186). Washington DC: National Academy Press.
- Jesson, J., & Lacey, F. (2006). How to do (or not to do) a critical literature review. *Pharmacy Education*, 6(2), 139—148.
- John, St. C., & Miller, S. M. B. (1995). The exposure of black and hispanic children to urban ghettos: evidence from chicago and the southwest. *Social Science Quarterly*, 76(3), 562—576.
- Kahraman, F. ve Sallan Gül, S. (2015). Türkiye'de çocuk yoksulluğu: gaziantep üzerine bir araştırma. *Hittit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 339—366. <https://doi.org/10.17218/husbed.59837>.
- Kelly, E. B. (2007). The work of coordinating child care for rural low-income mothers. In B. A. Arrighi, & D. J. Maume (Eds.), *Child Poverty in America Today: Families and Children* (pp. 101—119). London: Praeger Publishers.
- Kılıç, F. (2009). *Çocuk işçiliği ve ailenin rolü (Kütahya Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Land, K. C., Lamb, V. L., & Kahler-Mustillo, S. (2001). child and youth well-being in the United States, 1975—1998: Some Findings from a New Index. *Social Indicators Research*, 56(3), 241—320.
- Lichter, D. T., & Eggebeen, D. J. (1992). Child poverty and the changing rural family. *Rural Sociology*, 57(2), 151—172. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.1992.tb00461.x>.

- Lichter, D. T. (1997). Poverty and inequality among children. *Annual Review of Sociology*, 23(1), 121—145. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.23.1.121>.
- Lichter, D. T., & Crowley M. L. (2004). Welfare reform and child poverty: effects of maternal employment, marriage and cohabitation. *Social Science Research*, 33(3), 385—408. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2003.09.001>.
- Lindsey, D. (2009). *Child Poverty and Inequality: Securing a Better Future for America's Children*. NY: Oxford University Press.
- Magadi, M. (2010). Risk factors for severe child poverty in the UK. *Journal of Social Policy*, 39(2), 297—316. <https://doi.org/10.1017/S0047279409990651>.
- McCarty, A. T. (2014). Parental Social Networks, Mental Health, and Educational Disadvantage of Children in Poverty. (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Thesis. (UMI No. 3635876).
- McCarty, A. T. (2016). Child poverty in the united states: a tale of devastation and the promise of hope. *Sociology Compass*, 10(7), 623—639. <https://doi.org/10.1111/soc4.12386>.
- Mc Donald, C. (2008). *Children's lived experience of poverty: a review of the literature*, Paddington, N.S.W.: The Benevolent Society.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Metin, B. (2015). Gelecek nesillerin yaşam fırsatları için ciddi bir tehdit: çocuk yoksulluğu. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 5(2), 166—188.
- Minujin, A., Delamonica, E., Gonzalez, E. D., & Davidziuk, A. (2005). Children living in poverty: a review of child poverty definitions, measurements, and policies. *UNICEF's Conference on Children & Poverty: Global Context, Local Solutions*. New York: The New School.
- Minujin, A., Delamonica, E., Davidziuk, A., & Gonzalez, E. D. (2006). The definition of child poverty: a discussion of concepts and measurements. *International Institute for Environment and Development*, 18(2), 481—500.
- Morrow, V., & Pells, K. (2012). Integrating children's human rights and child poverty debates: examples from young lives in ethiopia and india. *Sociology*, 46(5), 906—920. <https://doi.org/10.1177/0038038512451532>.
- Morrow, V., & Vennam, U. (2012). Children's responses to risk in agricultural work in Andhra Pradesh, India. *Development in Practice*, 22(4), 549—561. <https://doi.org/10.1080/09614524.2012.672955>.
- Munoz Salazar, P. (2000). Poverty, schooling, and child labor: a portrait of chile before and after democratization. (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Thesis. (UMI No. 9982379).
- Obioha, E. E. (2009). Becoming a street child in poverty ridden society: a descriptive case of Kaduna Metropolis, Nigeria. *Journal of Social Sciences*, 19(1), 41—49. <https://doi.org/10.1080/09718923.2009.11892689>.
- Öztürk, A. B. (2008). *Kentteki çocuk yoksulluğu: keçiören örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pearce, D. (2007). Introduction. In B. A. Arrighi, & D. J. Maume (Eds.), *Child Poverty in America Today: Families and Children* (pp. xi—xxiii). London: Praeger Publishers.
- Qvortrup, J. (1997). A voice for children in statistical and social accounting: a plea for children's right to be heard. In A. James, & A. Prout, *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood* (pp. 83—100). Washington DC: Falmer Press.
- Rahbari, L. (2016). Transnationality of child poverty: the case of Iranian and afghan street children in Tehran. *Asian Journal of Humanities and Social Studies*, 4(5), 347—352.
- Redmond, G. (2008). Children's perspectives on economic adversity: a review of the literature, *Innocenti Discussion Papers 2008—01*, Florence: Unicef Innocenti Research Centre.
- Ridge, T. (2002). *Childhood poverty and social exclusion-from a child's perspective*. UK: The Policy Press.
- Roelen, K., & Gassman, F. (2008). *Measuring child poverty and well-being: a literature review*. Netherlands: Maastricht University.
- Roets, G., Roose, R., & Bouverne- De Bie, M. (2013). Researching child poverty: towards a lifeworld orientation. *Childhood*, 20(4), 535—549. <https://doi.org/10.1177/0907568212475101>.
- Rowntree, B. S. (1942). *Poverty and progress: a second social survey of York*. London: Longmans, Green and Co.
- Sampson, R. J., Morenoff, J. D., & Gannon-Rowley, T. (2002). Assessing “neighborhood effects”: social processes and new directions in research. *Annual Review of Sociology*, 28(1), 443—478. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.28.110601.141114>.

- Scott, E. K. (2007). Conflicts between wage work and care work: how single-parent families of children with disabilities manage to juggle competing demands. In B. A. Arrighi, & D. J. Maume (Eds.), *Child Poverty in America Today: Families and Children* (pp. 120—137). London: Praeger Publishers.
- Tekola-Gebru, B. (2009). *Looking beyond poverty: poor children's perspectives and experiences of risk, coping, and resilience in Addis Ababa* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Thesis. (UMI No. 898752411).
- Timberlake, J. M. (2003). Effects of residential segregation on racial inequality in children's exposure to neighborhood poverty and affluence. (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Thesis. (UMI No. 3108120).
- Timberlake, J. M., & Michael, J. (2007). Children's exposure to neighborhood poverty and affluence in the United States, 1990–2000. In B. A. Arrighi, & D. J. Maume (Eds.), *Child Poverty in America Today: Families and Children* (pp. 136—164). London: Praeger Publishers.
- Unicef, (2004). *The state of the world's children 2005*. New York: UNICEF House.
- Wagmiller, R. L. (2007). Children and the changing social ecology of economic disadvantage in urban America. In B. A. Arrighi, & D. J. Maume (Eds.), *Child Poverty in America Today: Families and Children* (pp. 163—181). London: Praeger Publishers.
- White, H., Leavy, J., & Masters A. (2003). Comparative perspectives on child poverty: a review of poverty measure. *Journal of Human Development*. 4(3), 379—396. <https://doi.org/10.1080/1464988032000125755>.
- Wilson, W. J. (1987). *The truly disadvantaged: the inner city, the underclass, and public policy*. Chicago: University Chicago Press.
- Voss, P. R., Long, D. D., Hammer R. B., & Friedman S. (2006). County child poverty rates in the us: a spatial regression approach. *Population Research Policy Review*, 25(4), 369—391. <https://doi.org/10.1007/s11113-006-9007-4>.